

LÕIKUSTÄNUPÜHA AD 2023

Mt 6:25–34 (Jl 2:21–27; 1Tm 6:6–10 või 1Tm 4:4–5)

25 Seepärast ma ütlen teile: Ärge muretsege oma hinge pärast, mida süüa, ega oma ihu pärast, millega riietuda! Eks hing ole enam kui toidus ja ihu enam kui rõivas?

26 Pange tähele taeva linde: nad ei külva ega lõika ega kogu aitadesse, ning teie taevane Isa toidab neid. Eks teie ole palju enam väärt kui nemad?

27 Aga kes teie seast suudab muretsemisega oma elule ühe küünragi juurde lisada?

28 Ja rõivastuse pärast, mis te muretsete? Pange tähele lilli väljal, kuidas nad kasvavad: ei näe nad vaeva ega ketra,

29 aga ma ütlen teile, et isegi Saalomon kogu oma hiilguses ei olnud nõnda ehitud nagu igaüks neist.

30 Kui aga Jumal nõnda rüütab väljal rohtu, mis täna on ja homme visatakse ahju, eks siis veelgi enam teid, te nõdrausulised!

31 Ärge siis hakake muretsema, öeldes: «Mis me sööme?» või «Mis me joome?» või «Millega me riietume?»

32 Sest kõike seda taotlevad paganad. Teie taevane Isa teab ju, et te seda kõike vajate.

33 Aga otsige esmalt Jumala riiki ja Tema õigust, siis seda kõike antakse teile pealegi!

34 Ärge siis hakake muretsema homse pärast, sest küll homme päev muretseb ise enese eest! Igale päevale piisab oma vaevast.

Seepärast ma ütlen teile: «Ärge olge mures oma hinge pärast, et mida peaksite sööma või mida peaksite jooma, ega oma ihu pärast, et millesse peaksite riietuma. Eks ole ju hing midagi enam toidust ja ihu rõivast? Vaadake taeva linde, sest nemad ei külva ega lõika ega kogu kokku aitadesse ja teie taevane Isa toidab neid. Eks teie ole neist palju väärtuslikumad? Aga kes teie seast suudab muretsemisega lisada oma eluteele üheainsa küünragi? Ja miks te olete mures rõivastuse pärast? Vaadake hoolikalt nurmeliiliaid, kuidas nad kasvavad: ei nad näe vaeva ega ketra, aga ma ütlen teile, et isegi Saalomon kogu oma auhiilguses ei rõivastanud ennast nagu üks nendest. Kui aga Jumal nurmerohtu, mis täna on ja homme ahju heidetakse, nõnda rüütab, kui palju enam teid, nõdrausulisid! Ärge nüüd muretsege, üteldes: «Mida peaksime sööma?» või «Mida peaksime jooma?» või «Millega peaksime rõivastuma?» Kõiki neid asju nõuavad taga ju paganad. Teie taevane Isa teab ju, et te kõike seda vajate. Aga nõudke esmalt Jumala kuningriiki ja Tema õigust ja kõike seda antakse teile pealekauba. Ärge nüüd muretsege homse pärast, sest homme päev peab ise enda eest muretsema. Päevale on küllalt omaenda vaevast.»

Sissejuhatus

Esimese evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse järgi Alfeuse poeg Matteus, kelle Jeesus kutsus apostlite hulka Kapernaumas, kus ta pidas tõlneriametit (Mt 9:9). Pärast Jeesuse taevasseminemist tegutses Matteus esialgu Palestiinas; tema hilisema elu kohta meil kindlad teated puuduvad. Kiriku traditsioon märgib paikadena, kuhu ta oma kuulutustööga jõudis, Etioopiat, Pärsiat ja Partiat, kus ta olla ka märtrina surnud.

Vana pärimuse järgi kirjutanud Matteus oma evangeeliumi esmalt aramea keeles, hiljem olla see tõlgitud kreeka keelde. Evangeeliumi tekkeajaks peab varasem pärimus aega enne Jeruusalemma piiramist ja hävitamist aastal 70, uuemad autorid nihutavad evangeeliumi tekkeaja enamasti sellest hilisemaks (väites ühtlasi, et evangeeliumi autor on teadmata).

Üheks Matteuse evangeeliumi silmatorkavaks jooneks on Vana Testamendi prohvetikuulutuste täitumise rõhutamine. Sellest võib järeldada, et Matteusele oli oluline oma kaasmaalaste – ja usukaaslaste – veenmine selles, et Jeesus on tõesti töötatud ja oodatud Messias. Teisalt on Matteuse evangeeliumis selgelt tajutav universaalsuse-taotlus, mis kinnitab, et ligipääs Kristuses ilmunud armule on avatud kõigile rahvastele.

Viimasest tunnistab ka Jeesuse sugupuu kohe evangeeliumi alguses. Kuigi see algab sõnadega «Jeesuse Kristuse, Aabrahami poja, Taaveti poja sugupuu» (Mt 1:1), ei ole selle eesmärgiks mitte ainult kinnitada Jeesuse juriidilist põlvnemist Taaveti kuninglikust soost, vaid rõhutada, et Jeesus on «Aabrahami poeg», s.t toosama töötatud Seeme, kelle nimel «õnnistavad endid kõik maailma rahvad» (1Ms 22:28; vrd Gl 3:8).

Selle universaalsuse-taotlusega sobituvad suurepäraselt ka Matteuse evangeeliumi lõpusõnad: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Laias laastus jaguneb Matteuse evangeelium kolmeks¹:

Mt 1:1–4:16	sissejuhatus ja ettevalmistus;
Mt 4:17–16:20	Jeesuse tegevus Galileas;
Mt 16:17–28:20	Jeesuse teekond Jeruusalemma, kannatused, surm, ülestõusmine ja taevasseminemine.

¹ Üks huvitav võimalus Matteuse evangeeliumi algusosa ülesehituse vaatlemisel on selle võrdlemine viie Moosese raamatuga: Mt 1 – alguslood (1Ms); Mt 2 – pagendus Egiptuses ja naasmine (2Ms); Mt 3 – Seadus (3Ms; vrd Mt 3:15); Mt 4 – kõrbes (4Ms); Mt 5–7 – Uus Seadus (5Ms).

Matteuse jutustamislaad ei jäta muljet, nagu üritaks ta uskmatut või kõhklevat lugejat veenda, vaid pigem on tegemist selgitava ja õpetusliku tekstiga, mis on mõeldud juba olemasolevale kristlikule kogudusele, kes on juba ära tundnud või just ära tundmas oma kutsumust missiooniks kõigi rahvaste juures. Nii on, nagu öeldud, Matteuse evangeelium ühelt poolt üsna «juutlik» tekst oma rohkete Vana Testamendi tsitaatidega, teisalt aga – ka nendesamade tsitaatide valikut arvestades – avatud ka paganale.

Suurepäraselt näitavad neid mõlemat poolt Jeesuse avaliku tegevuse alguse kohal seisvad prohvet Jesaja sõnad: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!» (Mt 4:15j; vrd Js 8:23–9:1), millele evangelist lisab: «Sellest ajast peale hakkas Jeesus kuulutama: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!»» (Mt 4:17)

Keelelisi märkuseid

Ärge muretsege – μή μεριμνάτε – sõna μεριμνάω tähendab «muretsema», «[millegi pärast] ärevuses/hirmul olema», lausa «murest halvatud olema». Originaalis kasutatud jätkuvat tegevust väljendava oleviku ajavormi rõhutamiseks võiks tõlkida ka (nagu 1968. aasta piiblitõlkes): «ärge olge mures».

Hinge – τῆ ψυχῆ – sõna ψυχή² tähendab eeskätt «hing», samuti «elujõud», ka «elu».³

Ihu – τῷ σώματι – sõna σώμα tähistab nii füüsilist ihu kui inimesiku tervikut.

Riietuda – ἐνδύσθητε – sõna ἐνδύω – «rüütama», «riietama» – ei väljenda mitte niivõrd rõivastega katmist, kuivõrd pigem rõivastesse mähkimist.

Pange tähele – ἐμβλέψατε – sõna ἐμβλέπω koosneb seesütlevast eessõnast ἐν ja verbist βλέπω – «nägema», «vaatama».

Aitadesse – εἰς ἀποθήκας – sõna ἀποθήκη – «ait», «panipaik» – tuleneb verbist ἀποτίθημι – «kõrvale panema», «ära panema».⁴

Suudab – δύναται – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».⁵

² 1739. aasta Piiblis: «ello»; 1968. aasta piiblitõlkes: «elu».

³ Võiksime seda nimetada ka teadvustatud eluks: see on «minu elu» koos kõigega, mis selle juurde kuulub (sh püüdluste ja soovidega), hõlmates nõnda kogu inimesikut.

⁴ Siit on ladina keele vahendusel pärit ka sõna «apteek».

⁵ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünaamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

Elule – ἐπι τὴν ἡλικίαν – sõna ἡλικία tähistab nii eluiga, vanust kui kehakuju⁶ (nt pikkust).⁷ Jeesuse kasutatud pildi paremaks esiletoomiseks võiks tõlkida: «eluteele».⁸

Ühe küünragi – πῆχυν ἕνα – πῆχυς tähistab nagu ka eesti «küünar» küünarvarre pikkust mõõtu. Vana-Kreeka πῆχυς vastab umbes 46 sentimeetrile, Eestis kasutatud tsaariaegne küünar 53^{3/10} sentimeetrile.

Pange tähele – καταμάθετε – sõna καταμανθάνω koosneb siin millelegi suunatud olemist tähistavast eessõnast κατά ja verbist μανθάνω – «õppima», «teadmisi omandama», ka «[tundma] õppima», «mõista/arusaada püüdma» – ning tähendab «põhjalikult tundma õppima», «põhjalikult/lähedalt vaatlema», «hoolega uurima».

Lilli – τὰ κρίνα – κρίνον võib tähistada lilli üldiselt, konkreetselt eeskätt liiliat.

Ei näe nad vaeva – οὐ κοπιῶσιν – sõna κοπιῶω tähendab «vaevama», «vaeva nägema», «vaevatud olema».⁹

Saalomon – Σολομών – nimi Σολομών – heebrea keeles הַמְלֶכֶת – tuleneb sõnast דִּלְשָׁ – «rahu», «täiuslikkus», «terviklikkus», «tervis», «heaolu».

Hiilguses – τῇ δόξει – sõna δόξα tuleneb verbist δοκέω – «arvama», «mõtlemine», «[kellestki midagi] pidama» – ja tähendab «arvamus», «hinnang», tähistades sellest tulenevalt ka kellegi väärikust, auväarsust, hiilgust, sära, majesteetlikkust, aulisust.

Ei olnud...ehitud – οὐδὲ...αὐτοῦ περιεβάλετο – sõna περιβάλλω koosneb eessõnast περί – «ümber» – ja sõnast βάλλω – «viskama», «heitma». Õigem oleks tõlkida: «ei rõivastanud ennast».¹⁰

Ahju – εἰς κλίβανον – κλίβανος oli algselt õhukese leiva küpsetamiseks mõeldud savinõu, mille sisse tehti tuli ning mille välispinnale kanti vajaliku kuumuse saavutamise järel õhuke taigakiht. Hiljem tähistas κλίβανος ka ahju ja [söögi valmistamiseks mõeldud] tuleaset.

Nõdrausulised – ὀλιγόπιστοι – sõna ὀλιγόπιστος koosneb omadussõnast ὀλίγος – «vähene», «veidi», «väike» – ja sõnast πίστις – «usk», «usaldus», «veendumus», ka «usukindlus».

⁶ 1739. aasta Piiblis: «pitkuse jure»; 1968. aasta piiblitõlkes: «pikkusele».

⁷ Näiteks Sakkeuse kohta öeldakse: τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν – «ta oli lühikest kasvu» (Lk 19:3).

⁸ Väidetavalt läbib inimene keskmise pikkusega eluea puhul jalgsi umbes 120 000 kilomeetrit.

⁹ 1989. aasta Uues Testamendis: «ei rahmelda».

¹⁰ 1989. aasta Uues Testamendis: «ei olnud...riietatud»; Elmar Salumaa tõlkes: «pole rõivastunud» (Matteuse rõõmusõnum. Tallinn 2001. Lk 194).

Taotlevad – ἐπιζητοῦσιν – sõna ἐπιζητέω tähendab «[millegi] järele otsima», «[millegi] poole püüdlema», «[midagi] taga nõudma».¹¹

Paganad – τὰ ἔθνη – sõna ἔθνος võib tähistada nii rahvahulka kui ka rahvast, rahvust, suguharu, samuti paganaid, paganarahvaid.

Otsige – ζητεῖτε – sõna ζητέω tähendab «otsima», «taotlema», «[taga] nõudma», «nõudlema», omades järjekindluse tähendusvarjundit (sarnaselt sellele, kuidas näiteks jahimees otsib ja isegi jälitab saaki).¹²

Riiki – τὴν βασιλείαν – sõna βασιλεία – «kuningriik», «valitsus» – tuleneb tõenäoliselt sõnast βασις, mis siinses kontekstis tähistab kõrgemal kohal seismist.

Antakse...pealegi – προστεθήσεται – sõna προστίθημι tähendab «lisama», «juurde panema», «lisaks andma». «pealekauba andma».¹³

Piisab – ἀρκετὸν – sõna ἀρκετός tähendab «piisavalt», «küllalt».

Vaevast – ἡ κακία – sõna κακία tähendab «kuri», «häda», «rikutus», «viletsus», «vaev».

Sisuline analüüs

Matteuse evangeeliumi kuues peatükk jagatakse tihtipeale kaheks: Mt 6:1–18 käsitleks sel juhul pigem vaimuliku, Mt 6:25–34 ainelise eluga seonduvat. Õigem tundub aga peatüki vaatlemine tervikuna, kuna maiseid ja taevaseid aardeid ei vastandata mitte ainult selle teises, vaid ka esimeses pooles, sest ka vaimulikke tegusid – armuandide jagamist, palvetamist ja paastumist – saab teha kas selleks, et pälvida maist ning paratamatult kaduvat kiitust ja au inimeste silmis, või nõnda, et need teod on nähtavad üksnes Jumalale, kelle anda on igavene «palk» taevas.

Üleminekuks n-ö vaimulikult ainelisele – või pigem nendevaheliseks ühenduseks – on Mt 6:19–24, kus Jeesus manitseb mitte koguma maiseid, kaduvaid aardeid, rõhutades, et seal, kus on inimese aare, on ka tema süda, ning hoiatades, et valele, väärtusetule, kaduvale keskendumine on võrreldav arvatava valgusega, mis on tegelikult pimedus. Kuna Jumal on tõde, valgus ja elu, siis valib igaüks, kes otsustab taotleda (ja teenida) midagi või kedagi muud, vale, pimeduse ja surma ning annab end piltlikult öeldes koide, rooste ja varaste meelevalda.

¹¹ 1739. aasta Piiblis: «noudwad...takka»

¹² Elmar Salumaa tõlkes: «nõudke» (*ibid.*).

¹³ 1989. aasta Uues Testamendis: «antakse...pealekauba».

Ei ole midagi imestada, kui Jeesuse kuulajad küsisid seepeale kas endamisi või kuuldavalt, kuidas taoline elu võiks üldse võimalik olla: on enesestmõistetav mõtelda tuleviku peale ja selle eest hoolitseda, muuhulgas võimalikeks mustadeks päevadeks tagavara kogudes. Kuidas Jeesus saab õpetada midagi vastupidist? Kas Ta tõepoolest nõuab inimeselt hoolimatust nii iseenda kui oma lähedaste suhtes?

Jeesus näitab sellele enesestmõistetavale küsimusele või lausa etteheitele vastates, et Tema fookus on millelgi muul: võtmeks ei ole mitte hoolimatu muretus, vaid usalduse panemine Jumala peale, kes meid näeb, meid läbi ja läbi tunneb ning meie eest hoolitseb – mitte ainult samamoodi, nagu kogu oma loodu eest, vaid veelgi paremini.

Jeesus nimetab kolme inimese jaoks hädavajalikku asja: söömist, joomist¹⁴ ja riietumist. On oluline tähele panna, et jutt ei käi mitte luksusest ega isegi tavapärasest heaolust, vaid hädapärasest toimetulekust – ning sellegi pärast ei pea inimesed Jeesuse sõnul muretsema ega isegi tohi muretseda.

Söömisest (ja joomisest) kõneldes kasutab Jeesus sõna «hinge». Kuna tegemist on ihuvajadustega, võiks «hinge» asemel tõlkida ka «elu», ent võib-olla on hingel siin siiski sügavam tähendus, mis tuleb esile eelnevaid salme vaadeldes: ka lihtsalt ellujäämise eest hoolitsemine võib sellega kaasneva pideva muretsemise ja hädavajalikkusest ilma jäämise hirmu tõttu kujuneda teatavat liiki seestumuseks, ebajumalaks, mille teenimine võib rikkuda mitte ainult inimese elu, vaid hävitada ka tema hinge.¹⁵

Jeesus ütleb: «Ärge muretsege!», või: «Ärge olge mures!», nagu võiks samuti tõlkida, või koguni: «Ärge heitke meelt!», kuna just taolist muretsemist peab Jeesus silmas: muretsemist, mis halvab, mis muudab inimese lootusetuks ja jõuetuks, mis paneb ta kõikjal ja kõiges üksnes halba, häda ja viletsust nägema, sunnib teda hädaldama ja nurisema¹⁶, ka Jumala vastu, Temasse usaldust kaotades.

Küllap nii Jeesusel kui Tema kuulajatel võisid siinkohal olla meeles hoiatavad näited Iisraeli rahva ajaloost, iseäranis kõrberännaku ajast, mil inimesed kartsid ja kurtsid, hädaldasid ja nurisid, süüdistades Mooset ja isegi Jumalat selles, et nad on ära toodud Egiptuse lihapottide juurest ning sunnitud kõrbes kas nälga ja janusse surema või päevast päeva, aastast aastasse ühte ja sama juba tülgestavaks muutunud toitu sööma.

¹⁴ 1989. aasta Uue Testamendi tõlge ja sellele toetuv 1997. aasta redaktsioon on võtnud aluseks käsikirjad, milles puuduvad sõnad ἢ τί πίητε – «või mida peaksite jooma».

¹⁵ Selle ohu võib-olla parimaks ilukirjanduslikuks käsitluseks on Victor Hugo romaan «Hüljatud», mille peategelane varastab mitte enda, vaid oma õe seitsme lapse peale mõeldes pätsi leiba ja kaotab seeläbi mitte ainult hulga aastaid oma elust varguse eest sunnitööle määratuna, vaid ka oma hinge – mille ta ajapikku küll taas leiab.

¹⁶ Võib-olla pole juhuslik, et ladina sõna *murmur* (või kreeka μωμύρω) – «nurisemine» – ning eesti sõnad «mure» ja «muretsema» kõlavad üsna sarnaselt.

Jeesus õpetab vastupidist: mitte ainult rahul olemist sellega, mis inimesel on, vaid eeskätt lootuse panemist Jumala peale, seda nii toidu, joogi kui rõivastuse puhul. See ei tähenda sugugi, nagu suhtuks Jeesus söömisse, joomisse ja rõivastumisse eitavalt või üleolevalt – me teame, et Ta ei lükanud tagasi küllakutseid pidusöömaaegadele ja Teda isegi iseloomustati sellena, kes «sööb ja joo» (Mt 11:19), iseäranis koos patustega (Mt 9:11). Söögil ja joogil on Pühakirjas oluline tähendus, eriti kuna seda mõistetakse ühemõtteliselt Jumala enda annina: «Sa lased targata rohu loomadele ja orased inimeste tarbeks, et tuua leiba välja maa seest ja veini, mis rõõmustab inimese südant; õli, et panna tema pale läikima; ja leiba, et kinnitada inimese südant.» (Ps 104:14j)

Ka rõivastus, iseäranis ülekuub, seda eriti vaeste inimeste puhul, on Pühakirja järgi midagi väärtuslikku ja eluliselt vajalikku: «Kui sa oled võtnud pandiks oma ligimese üleriide, siis sa pead selle temale tagasi andma, enne kui päike loojub, sest see ta üleriie on tema ihu ainsaks katteks. Millega ta muidu magaks? Ma kuulen, kui ta mind appi hüüab, sest mina olen halastaja.» (2Ms 22:25j)

Jeesus näitab, et nende asjade pärast pole tarvis muretseda, ent mitte seetõttu, nagu poleks need olulised, vaid seepärast, et Jumal hoolitseb oma laste eest – enamgi veel kui muu loodu eest, mille Ta on ometi oma rikkaliku õnnistusega üle külvanud: «Pange tähele taeva linde: nad ei külva ega lõika ega kogu aitadesse, ning teie taevane Isa toidab neid. Eks teie ole palju enam väärt kui nemad?» (Mt 6:26)

Selle võrdpildi puhul tasub lisaks esmasele sõnumile – et Jumal hoolitseb oma loodu ja iseäranis oma laste eest – mõelda ka selle välisele sümboolikale: selleks, et panna tähele ja vaadelda taeva linde, on vaja oma pilk üles tõsta. Pilgu üles tõstmine tähendab aga alati ka oma pilgu ja südame tõstmist ning oma hinge ülendamist Jumala poole. Nagu Aabraham nägi tähistaevasse vaadates mitte ainult talle töötatud loendamatuid järeltulijaid, vaid veelgi enam Jumala imelise armu töötust, nii näeb Jumala laps, tõstes pilgu taeva lindude poole, keda eest tema taevane Isa toidab, oma vaimusilme ees oma taevast Isa ennast, kes hoolitseb tema eest paremini kui ükski maine isa.¹⁷

Vana-Rooma poeet, Jeesuse veidi vanem kaasaegne Ovidius ütleb «Metamorfooside» esimeses peatükis, kõneldes sellest, kuidas kaosest loodi maailm, inimese kohta: «Kui teised loodud neljal jalal alla maa poole vaatavad, siis inimene on tehtud nägema taevast ja ennast sirgu ajades oma palet tähtede poole tõstma. Nõnda on maa, mis oli kord paljas ja näotu, nüüd saanud ennenägemata inimese kuju.»¹⁸ See, et inimene suunab oma pilgu ülespoole, ei ole mitte paratamatus, bioloogiline ettemääratus, vaid inimese loomispärane kutsumus ja kohustus – ajada ennast sirgu ja elada mitte looma, vaid inimese kombel, kes on loodud Jumala näo järgi ja Tema sarnaseks. Vajadusel aitab siin kaasa ka pilgu suunamine taeva lindudele.

¹⁷ Vrd li 12:7: «Aga küsi ometi loomadelt, et need õpetaksid sind, ja taeva lindudelt, et need annaksid sulle teada.»

¹⁸ Tõlke autor on käesoleva tekstikäsitluse koostaja.

Jeesus ütleb, et linnud «ei külva ega lõika ega kogu aitadesse». Seda ei tule mõista mitte üleskutsena, et inimesedki peaksid kõigest sellest loobuma, vaid julgustusena: vaadake, teie taevane Isa hoolitseb isegi nende eest, kes ei külva, lõika ega kogu tagavaraks – kui palju julgemad võite siis olla teie, kes te seda kõike teete. Et see on enesestmõistetav, seda näitab apostel Paulus, kes samal ajal, kui ta manitseb mõtlema sellele, et «aeg on piiratud» ning need, «kes seda maailma kasutavad», peaksid õppima elama nii, et nad «otsekui ei kasutaks seda», sest «praeguse maailma pale on möödumas» (1Kr 7:29.31), hoiatab: «Kes ei taha töötada, ärgu ka söögu!» (2Ts 3:10).

Muretsemine – liigsest, lausa mõttetust murest halvatud olemine – mitte ei pane tegutsema, ei soodusta töötamist ning enda ja oma lähedaste tänase päeva ja tuleviku eest hoolitsemist, vaid vastupidi, takistab seda. See pole mitte lihtsalt kasutu, vaid see on otseselt kahjulik. Jeesus ütleb: «Aga kes teie seast suudab muretsemisega oma elule ühe küünragi juurde lisada?» (Mt 6:27) Tõenäoliselt peab Jeesus siin silmas inimese eluea – piltlikult öeldes elutee, elu jooksul läbitava teekonna – pikkust, millele lisatud küünar, isegi kui inimene peaks selleks suuteline olema, on kogu teekonnaga võrreldes kaduvväike.¹⁹

Eriti tänapäeval me teame, et muretsemine pigem lühendab inimese eluiga ning võib koguni tuua kaasa raskeid haigusi, ja isegi ainealine kindlustatus ei suuda tagada ei igavest õnne ega pikka eluiga siin ilmas.²⁰ Siiski ei peaks muretsemisest hoidumise peamiseks põhjuseks olema selle tegevuse mõttetus ega isegi kahjulikkus, vaid kindel veendumus, et meie taevane Isa teab, mida me vajame, ja hoolitseb meie, oma laste eest.

Lisaks lindudele kasutab Jeesus veel üht võrdpilti, kõneldes väljalilledest (võib-olla konkreetselt nurmeliiliatest), mida Jumal pole mitte lihtsalt «riietanud», vaid mis on Tema loova väega lausa pidurüüsse rõivastatud, nii et isegi Saalomon oma päratus rikkuses poleks suutnud end nõnda ehtida nagu kasvõi üksainus nendest. Sellegi võrdpildi keskmes on sõnum Jumala ustavast hoolitsusest oma laste eest: «Kui aga Jumal nõnda rüütab väljal rohtu, mis täna on ja homme visatakse ahju, eks siis veelgi enam teid, te nõdrausulised!» (Mt 6:30), ent seegi pilt ütleb veel midagi, kõneldes Jumala enda olemuse imelisest rikkusest.

Utilitaristlikku mõtteviisi järgides polegi ilmselt võimalik lõpuni mõista kogu Jumala loodu mitmekesisust: näiteks milleks on «tarvis» neljasada tuhandet õistaimeliiki või kasvõi kolmesada viitkümmet koolibriliiki kõigi nende erinevate värvide ja mustritega. Küllap mingi piirini on võimalik seda ka «teaduslikult» seletada, ent viimselt tuleks suurima Kunstniku imelise ande ja võrratu loominguga ees lihtsalt alandlikult vaikseks jääda ja seda tundma õppides sellest usu- ja lootuskindlust ammutada.

¹⁹ Seepärast on tõenäoline, et Jeesus ei pea siin silmas oma kehapikkusele küünra lisamist, kuna selle puhul oleks tegemist märkimisväärse saavutusega.

²⁰ Siin võib meenutada kõnekäänuks kujunenud Mehhiko seebiooperi pealkirja «Ka rikkad nutavad».

Selles seoses on mõistetav ka järgnev vastandus: «Ärge siis hakake muretsema, öeldes: «Mis me sööme?» või «Mis me joome?» või «Millega me riietume?» Sest kõike seda taotlevad paganad. Teie taevane Isa teab ju, et te seda kõike vajate.» (Mt 6:31j) Paganad vaatavad neid ümbritsevat loodust hirmuga, nähes selles toimivaid jõude endale kui mitte otseselt vaenulike, siis vähemalt ohtlike jumalike vägedena, kelle heatahtlikkusele ei saa loota, vaid see tuleb ohvritega välja osta või muude riituste abil tagada. Jumala lapse jaoks on asi teisiti: ta teab, et kõige teda ümbritseva Looja on tema Isa, kes teda armastab ja tema eest alati hoolt kannab.²¹

Erinevalt paganatest, kes taotlevad maist heaolu, peavad kristlased otsima või taotlema või taga nõudma Jumala kuningriiki. On oluline tähele panna, et Jeesus ei ütle mitte: «Ärge muretsega toidu, joogi ega rõivastuse pärast, vaid muretsege Jumala kuningriigi pärast!», vaid: «Otsige esmalt Jumala riiki ja Tema õigust, siis seda kõike antakse teile pealegi!» (Mt 6:33) Võiks öelda, et Jumala kuningriigi otsimine või taga nõudmine on justkui vastumürk maiste asjade pärast muretsemisele: kui inimene tõstab oma pilgu Jumala poole ja keskendub Tema õigusele – kirjatundjate ja variseride omast suuremale õigusele (Mt 5:20) –, siis ta vabaneb otsekui iseenesest teda halvavast muretsemisest.

Apostel Paulus ütleb, et «Jumala õigus on ilmunud evangeeliumis usust usku, nii nagu on kirjutatud: «Aga õige jääb usust elama.»» (Rm 1:17), ning et Jumala õigus «tuleb Jeesusesse Kristusesse uskumise kaudu kõigile, kes usuvad» (Rm 3:22). See tähendab, et Jumala kuningriigi ja Tema õiguse otsimine algab usust Jumalasse, oma usalduse panemisest Tema peale, ja nii osutuvad ka kõige igapäevasemad asjad – või koguni just kõige igapäevasemad asjad, nagu toit, jook ja rõivastus –, teeviitadeks, mida järgides inimene leiab igavese kuningriigi, mille talle on valmistanud tema Isa, kes on taevas.

See, et Jumal annab neile, kes otsivad Tema kuningriiki, kõike muud pealegi või pealekauba, ei tähenda, nagu Jumal tasuks otsijaile nende vaeva maiste õnnistustega. See tähendab hoopis tõdemust, et kõik see, mis meil on ja mida me eluks vajame, on viimseni Jumala and.²² Jumal «laseb ju oma päikest tõusta kurjade ja heade üle ning vihma sadada õigete ja ülekohtuste peale» (Mt 5:45), ning Tema, «kes oma Poegagi ei säästnud, vaid loovutas Tema meie kõikide eest, kuidas Ta ei peaks siis koos Pojaga meile kõike muud kinkima» (Rm 8:32).

²¹ Sarnaselt ütles Jeesus juba eespool: «Palvetades ärge lobisege nii nagu paganad, sest nemad arvavad, et neid võetakse kuulda nende sõnaohtruse tõttu. Ärge siis saage nende sarnaseks, sest teie Isa teab, mida teile vaja läheb, enne kui te Teda palute!» (Mt 6:7j)

²² «Mina usun, et Jumal on mind koos muu looduga loonud, andnud mulle ihu ja hinge, silmad, kõrvad ja kõik ihuliikmed, mõistuse ja kõik meeled ning hoiab neid siamaani, lisaks sellele riietuse ja jalavarjud, söögi ja joogi, maja ja valdused, naise ja lapsed, põllud, kariloomad ja kogu vara; hoolitseb iga päev külluslikult selle ihu ja elu vajaduste ning peatoiduse eest, varjab kõigi ohtude eest ning hoiab ja kaitseb kõige kurja eest, ja seda kõike pelgalt isalikust jumalikest heldusest ja halastusest, sõltumata minu mis tahes teenetest ja väärilisusest. Kõige selle eest võlgnen ma tänu ja kiitust talle, selle eest teenin ma teda ja olen talle kuulekas; see on kindlasti tõsi.» (Martin Luther, Väike katekismus)

Jumala kuningriigi otsimine tähendab Jumala enda otsimist ja Tema ligiolus viibimist – eeskätt Tema sõnas ja teistes armuvahendites, iseäranis sakramentides, pidades meeles, et Jumala «leidmine» ei ole mitte inimese saavutus, vaid Jumala armukingitus. Jumala «nähtamatu olemus, Tema jäädav vägi ja jumalikkus on ju maailma loomisest peale nähtav, kui mõeldakse Tema tehtule» (Rm 1:20), ning ükski inimene ei saa end vabandada, et ta pole Jumalat tundes «ülistanud ega tänanud Teda kui Jumalat, vaid on oma arvamustega jooksnud tühja», nii et tema «mõistmatu süda on jäänud pimedaks» (Rm 1:21).

Taolisele loomulikule jumalatummetusele lisandub seda mõõtnatult ületades Jumala ennastandev eneseilmutus Jeesuses Kristuses, kes on Jumala kuningriigi omaenda isikus silmaga nähtavaks, käega katsutavaks ja teistegi meeltega tajutavaks ning inimesele ligipääsetavaks teinud. Viimselt on ka Jeesuse manitsus mitte muretseda inimeste pilgu suunamine millelegi märksa suuremale ja tähtsamale – ainsale tõeliselt tähtsale, mida tuleb otsida, taotleda ja taga nõuda mitte lihtsalt enne kõike muud, vaid nii, nagu midagi muud polekski.

See teeb inimese ka tõeliselt vabaks, muuhulgas homse pärast muretsemisest. Kui meil on Jumala kuningriik, kui me elame Tema ligiolus, siis on meil kõik, ja seda nii täna, homme kui igavesti.²³ See on hea osa, mida keegi ei saa Jumala lastelt ära võtta (vrd Lk 10:42). Mis puutub aga sellesse, mille pärast inimesed kipuvad muretsema, siis seda jätkub küllaga igasse päeva, nii et kui keegi arvab, et ta suudab tänase muretsemisega homse päeva murest vabaks muretseda, siis ta eksib: igasse päeva jagub küllaldaselt vaeva, häda, viletsust ja isegi kurja (vt vastavat keelelist märkust).

Ainus, mis muresse mattumise vastu aitab, on oma lootuse panemine Jumala, oma taevase Isa peale, enda Tema kätte usaldamine, Tema loodu vaatlemisest julgustatuna oma pilgu üles Tema poole tõstmine, Tema kuningriigi taga nõudmine ning Tema armu abil selle leidmine ja selles elamine – praegu veel usus, kord aga nägemises.

Jutluseks

EELK jumalateenistuste käsiraamat ütleb Lõikustänupüha kohta: «Lõikustänupüha on sügisene palvapäev, mil tänatakse Jumalat töö õnnistamise ja lõikuse andide eest.»

Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jl 2:21–27) prohvet Joeli julgustavad sõnad põua ja rändtirtsude nuhtluse all kannatanud Iisraeli rahvale. Jumal töötab oma rahvale vihma ja rikkalikku saaki, kinnitades, et nende rehealused saavad täis nisu ning nende tõrred voolavad üle veinist ja õlist. Kõige olulisem on seejuures, et oma kõhtu täis süües ei unustaks inimesed tänada ja kiita Jumalat, kes on nende peale halastanud ja neid õnnistanud.

²³ Vrd Hb 13:8: «Jeesus Kristus on seesama eile ja täna ja igavesti!»

Teise lugemisaasta Epistlikus on kas apostel Pauluse manitsus (1Tm 6:6–10) hoiduda rikkuse taotlemisest, kuna sellest võib sündida vaid kurja, ja olla rahul eluks hädatarvilikuga, pidades meeles, et suurimaks varanduseks on jumalakartus, või sellesama apostli üleskutse (1Tm 4:4–5) võtta kõike vastu tänuga ning pühitseda seda Jumala sõna ja palve läbi.

Kõigi pühakirjatekstide keskmes on usaldus Jumala vastu, kes on halastaja ja armuline ning kellele lootes ei ole vaja karta ega muretseda, ning vähem või rohkem varjatud hoiatus, et ilma Jumalata ei suuda inimene midagi ega ole võimeline oma tulevikku (igavikust rääkimata) kindlustama, muretsegu ja rahmeldagu ta palju tahes.

Maised annid, mida Jumal meile jagab – iseäranis toit, jook ja rõivastus, mis on inimesele siin elus hädatarvilikud –, peavad aitama inimesel otsida Jumalat, oma Loojat ja Isa, tõsta oma pilk Tema poole ning nõuda taga Tema kuningriiki. Kui inimene seda ei mõista, siis pole tal pääsu ka muretsemisest ning ta on otsekui pagan, kes ei ela mitte usalduses, vaid pidevas hirmus.²⁴ Kui inimesel on aga Jumala kuningriik, siis ei puudu tal mitte midagi, ei siin elus ega igavesti.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Lõikustänupüha tuletab meile meelde, et kõik, mis meil on ja mis me oleme, on Jumala armukingitus. See äratundmine ei sõltu sellest, kas tegemist on olnud hea või halva aastaga – nii üks kui teine näitavad selgesti, et me sõltume oma Looja armust ja õnnistusest. Iseäranis tänapäeva inimesele, kes elab üsna loodusvõõrast elu, on taolist meeldetuletust – teinekord isegi üsna karmi meeldetuletust – hädasti tarvis. Samal ajal ei tohi aga unustada, milles seisneb meie peamine lootus ja tänulikkuse põhjus: me ei ole mitte ainult Jumala loodud, vaid me oleme Tema lapsed, kes võivad teada, et Jumal, nende Looja, armastab neid ning hoolitseb nende eest nagu hea Isa oma laste eest.
2. Jeesus julgustab meid tänases Evangeeliumis mitte muretsema. Tegemist ei ole niivõrd manitsuse või hoiatusega, kuigi ka see on oluline, kuna me peame teadma, et muretsemine, eriti enda murest halvata laskmine, pole mitte üksnes kasutu, vaid otseselt kahjulik. Veelgi enam on Jeesuse sõnad aga tõepoolest julgustus: meil pole vaja muretseda, kuna meie taevane Isa teab, mida meil on tarvis, ja varustab meid kõige vajalikuga. Jeesus kasutab selle näitamiseks kauneid võrdpilte, ärgitades meid tõstma oma pilku ja vaatama taeva linde – ülendades seeläbi ühtlasi ka oma hinge Jumala, oma Looja ja Isa poole –, ning uurima lähedalt imekauneid lilli väljal, kinnitades, et kui Jumal hoolitseb nõnda lindude eest ja ehib taolisel viisil «rohtu väljal, mis täna on ja homme ahju heidetakse», siis pole meil, Tema lastel, vaja

²⁴ Miks kui pagan, inimene, / häda sees homse eest / oled mureline? / Mis sind raske mure aitab? / Jumal see vaikselt / sind, kui nälg on, toidab.» (Kiriku Laulu- ja Palveraamat 357)

millegi pärast muretseda. Jeesus ei kutsu meid mitte hoolimatusele, vaid oma igapäevase elu elamisele usalduses Jumala vastu. Muretsemisest vabanemine, inimest halvavast murest pääsemine ei pane teda oma igapäevaseid kohustusi hooletusse jätma, vaid teeb ta võimeliseks neid kohustusi täitma, hoides teda ühtlasi hädaldamise ning nii teiste inimeste kui Jumala vastu nurisemise eest.

3. Kõige olulisem on, et maiste andide ja õnnistuste abil õpetab Jumal meid Teda usaldama ka igaveses. Nähes, kuidas Jumal hoolitseb oma loodu eest, ning uskudes, et Ta on meie hea ja armastav Isa, oleme valmis seda innukamalt nõudma taga Tema kuningriiki, teades samal ajal, et kui selle leiame ja selles – s.t Jumala ligiolus – elame, siis on meil olemas kõik, mida vajame, nii siin elus kui igavesti. Jumal on meile kinkinud mitte ainult ihu, hinge, elu ja kõik eluks vajaliku, vaid Ta on kinkinud meile iseennast oma ainusündinud Pojas, meie Issandas ja Õnnistegijas Jeesuses Kristuses, kes pole kohkunud tagasi ei Neitsi üsast ega Kolgata ristikannatustest, vaid on andnud kõik selleks, et meil «oleks elu, ja oleks seda ülirohkesti» (Jh 10:10). Selle kõige eest on meie kohus Teda tänada, ning Teda tänades, Talle tänuohvrit tuues²⁵, kogeme me Tema ligiolu väge ning Tema armu ja õnnistuse rikkust seda külluslikumalt, mida enam oleme valmis ennast usalduses Talle üle andma ja Temaga üheks saama.

²⁵ Mõelgem sõnale εὐχαριστία, mis tähistab nii tänuohvrit kui armulauasakramenti, s.t siin elus kõige täiuslikumat Jumalaga üheks saamise vahendit.